

Корекційні послуги:

- консультативні послуги спрямовані на корекцію дій учасників освітнього процесу, налагодження взаємодії;

Формувальні послуги:

- формування позитивних установок і зразків конструктивної поведінки дитини в цифровому просторі;

- формування взаємозв'язків, надання допоміжних засобів для проектування нових ефективних зразків професійної поведінки, освоєння інновацій;

Соціально-педагогічні послуги:

- консультативні дії, спрямовані на створення в педагогічному колективі комфортного психологічного клімату для дієвого вирішення виховних завдань щодо перебування дитини в цифровому просторі;

- профілактика стресів;

- налагодження ефективної особистісної та ефективної групової взаємодії в контексті професійних викликів [1].

Таким чином, дорадництво в закладі освіти щодо виховання дітей та молоді в цифровому просторі є комплексною системою консультативної підтримки учасників освітнього процесу з метою надання їм практичного інструментарію для відповідальної та безпечної поведінки в інфополі.

Список використаних джерел

1. Гавлітіна Т. М. Концептуальні ідеї підготовки дорадників в освіті. *Нова педагогічна думка*. Рівне, 2015. № 2. С. 7–12.

2. Теорія та практика дорадництва (Планування та втілення програм Екстеншн): навчальний посібник / Т. Буткалюк та ін. Вінниця: Консоль, 2004. 240 с.

В.М. Шахрай, м. Київ

**ЗАПОБІГАННЯ І ПОДОЛАННЯ БУЛІНГУ В ЦИФРОВОМУ
ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ
ДОСЛІДЖЕННЯ**

У статті наголошено на важливості обґрунтування педагогічних засад запобігання і подолання булінгу в цифровому освітньому середовищі в сучасний соціокультурний період, визначено компоненти концепції дослідження (методологічний, теоретичний,

технологічний), висвітлено основний зміст цих компонентів та означено основні поняття дослідження.

Ключові слова: булінг, цифрове освітнє середовище, дослідження, концепція, наукові підходи, компоненти, учні.

У сучасний суспільний період у закладах освіти загострюється проблема булінгу як соціально-психологічного явища, яке завдає значної шкоди фізичному і психічному здоров'ю учнів, призводить до травмувань різного характеру, знижує можливості самореалізації та розвитку особистості, спричиняючи іноді трагічні наслідки. На вагомості запобігання й подолання булінгу наголошується в Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» [4]. Тому перед педагогічною наукою постає надзвичайно важливе завдання – визначення педагогічних засад запобігання й подолання булінгу серед учасників освітнього процесу, зокрема в умовах цифровізації, що відчутно впливає на різні сфери життєдіяльності дітей і молоді. На реалізацію цього завдання спрямоване наукове дослідження «Педагогічні засади запобігання і подолання булінгу в цифровому освітньому середовищі», що розпочато співробітниками лабораторії інституційного виховання Інституту проблем виховання НАПН України. Важливим орієнтиром наукового дослідження є «Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі» [3].

Концепція дослідження включає три взаємопов'язані компоненти, які сприяють реалізації його мети, – визначення, обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов запобігання й подолання булінгу в цифровому освітньому середовищі.

Методологічний компонент відбиває взаємозв'язок та взаємодію різних наукових підходів до вивчення проблеми запобігання й подолання булінгу в цифровому освітньому середовищі:

1) *аксіологічний підхід*, що відображає необхідність формування світогляду молодого покоління на ґрунті цінностей світової і національної культури, зокрема свободи, відповідальності, поваги до думок та дій інших, безпеки (власної та інших людей) у процесі взаємодії в цифровому середовищі;

2) *особистісно-орієнтований підхід*, що передбачає таку організацію суб'єкт-суб'єктної взаємодії (вчитель-учні-батьки), за якої вихованець усвідомлює себе особистістю, виявляє та розкриває свої можливості, творчі здібності, виступає активним учасником різних видів діяльності, є суб'єктом світоглядного й поведінкового вибору;

3) *компетентнісний підхід*, який передбачає спрямованість виховного процесу на оволодіння життєвими компетенціями, потрібними для успішного самостійного вирішення життєвих завдань, попередження різноманітних загроз для свого життя та розвитку власної особистості, зокрема під час перебування в цифровому освітньому середовищі;

4) *соціально-середовищний підхід*, що зумовлює необхідність у процесі формування особистості використання виховного потенціалу різних соціально-виховних інститутів (школа, сім'я тощо) та врахування специфіки навколишнього середовища;

5) *діяльнісний* – базується на положенні про те, що ефективно запобігання й подолання булінгу серед учнів у цифровому освітньому середовищі здійснюється в процесі безпосередньої діяльності, у якій апробуються та перевіряються моделі безпечної поведінки;

6) *конкретно-історичний* передбачає визначення актуальних завдань запобігання й подолання булінгу на певному етапі функціонування суспільства, зокрема в сучасних умовах, що виникли під дією російської військової агресії.

Теоретичний компонент концепції визначає систему ідей, вихідних категорій, без яких неможливе розуміння сутності та структури понять «запобігання булінгу в цифровому освітньому середовищі», «подолання булінгу в цифровому освітньому середовищі», з'ясування особливостей запобігання й подолання булінгу в цифровому освітньому середовищі, зокрема в співпраці закладу освіти і сім'ї.

До основних понять дослідження відносимо такі.

Булінг – соціальне явище, що характеризує сукупність соціальних, психологічних і педагогічних проблем, які охоплюють процес тривалого

фізичного чи психологічного насилля з боку індивіда або групи стосовно індивіда, що не може захистити себе в певній ситуації [5, с. 170].

Кібербулінг (англ. cyberbullying) – образи, погрози та здійснення насильства за допомогою мережі Інтернет або кіберпростору: розміщення в Інтернеті або пересилання іншим пліток, фотографій чи іншої особистої інформації про людину, відправлення зловмисних електронних повідомлень, повідомлень образливого змісту, анонімно або під чужим ім'ям [1, с. 5].

Цифрове освітнє середовище – взаємопов'язана спільнота учнів, педагогів, інструментів і контенту, що постійно розвивається, широкий спектр програм і цифрових сервісів. Цифрове освітнє середовище – сукупність програмних і технічних засобів, освітнього контенту, необхідних для реалізації освітніх програм, у тому числі електронного навчання, дистанційних освітніх технологій, що забезпечують доступ до освітніх послуг і сервісів в електронному вигляді [2].

Безпека цифрового освітнього середовища – забезпечення умов для кожного учасника освітнього процесу щодо вільного та відповідального використання ресурсів цифрового освітнього середовища, організації цифрового навчання та виховання на ґрунті духовно-моральних цінностей, що виключає будь-які форми насильства, маніпуляції та обману.

Запобігання булінгу в цифровому освітньому середовищі – система педагогічних заходів, спрямованих на недопущення виявів булінгу серед учнів в цифровому середовищі в процесі здобуття освіти та в позанавчальний час, яка передбачає активне використання з цією метою цифрових ресурсів і технологій.

Подолання булінгу в цифровому освітньому середовищі – система педагогічних заходів, спрямованих на переборення явищ булінгу, що проявляються серед учнів в цифровому середовищі в процесі здобуття освіти та позанавчальний час, яка передбачає активне використання з цією метою цифрових ресурсів і технологій.

Цифрова компетентність педагога – здатність педагога гнучко реагувати на сучасні інновації, засвоювати нові технології, вміти орієнтувати

учнів в цифровому освітньому просторі, виховувати життєві цінності. Використання цифрових технологій передбачає розуміння педагогами особливостей цифрового покоління в засвоєнні знань: складність у сприйнятті великих текстів, формування кліпового мислення, звичка шукати швидкі відповіді на будь-які питання в мережі Інтернет, що призводить до деградації критичного і аналітичного мислення, залежності від гаджетів, нездатності розпізнавати кіберзагрози тощо [2].

Культура поведінки дітей і молоді в цифровому середовищі – це якісний вимір діяльності дітей та молоді, яка здійснюється шляхом використання ними ресурсів та засобів інтернету задля власного саморозвитку, розширення знань, налагодження різноманітної комунікації, самовираження, задоволення особистісних потреб та інтересів і базується на дотриманні суспільних норм і правил, цінностях свободи, відповідальності, поваги до думок та дій інших, безпеки (власної та інших людей).

Життєстійкість – характеристика людини, що включає такі якості, як здатність до реалізації свого життєвого потенціалу в складних ситуаціях, зокрема тих, що супроводжуються насильством, цькуванням, здатність до асертивної поведінки, до прояву самостійності, ініціативності і спроможності брати на себе відповідальність за події, які відбуваються.

Технологічний компонент концепції дослідження передбачає обґрунтування педагогічних умов запобігання й подолання булінгу в цифровому освітньому середовищі та їхню експериментальну перевірку.

Педагогічні умови попередження та подолання булінгу в цифровому освітньому середовищі: 1. Створення умов для безпеки цифрового освітнього середовища в закладі освіти. 2. Підвищення цифрової компетентності педагогів та їхньої здатності щодо попередження й подолання булінгу серед учасників освітнього процесу. 3. Розширення знань і вмінь підлітків та учнівської молоді щодо безпечного використання цифрового простору, формування їхньої асертивної поведінки, життєстійкості, організації життєдіяльності на ґрунті духовно-моральних цінностей. 4. Розроблення виховних технологій запобігання

й подолання булінгу, опираючись на можливості цифрового освітнього простору. Передбачається розроблення змісту, форм, методів педагогічної діяльності щодо запобігання й подолання булінгу в цифровому освітньому середовищі, зокрема комплексу просвітницьких, тренінгових і консультативних заходів, спрямованих на підвищення інформованості учнів про ризики й можливості цифрового середовища.

Список використаних джерел

1. Безпечне користування сучасними інформаційно-комунікативними технологіями: методичні рекомендації. Київ: Україна, 2010. 72 с.
2. Канішевська Л., Шахрай В. Особливості виховання в школі і сім'ї в умовах цифровізації. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 4(9). С. 144-155. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-144-155](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-144-155).
3. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022, № 4(2). С. 1-30.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 5, ст. 33. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text>
5. Сидорук І. Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. С. 169-173.

А.М. Шевенко, м. Київ

ВИХОВНИЙ ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У публікації зазначено виховний вплив, який здійснюється на особистість у процесі здійснення вибору професії старшокласниками. Стисло представлено технологію професійного самовизначення учнівської молоді.

Ключові слова: учнівська молодь, професійне самовизначення, самоактуалізована особистість.

Реформування сучасної освіти передбачає набуття учнями ключових життєвих компетенцій у процесі навчання в закладі загальної середньої освіти. Однією з провідних потреб раннього юнацького віку є професійне самовизначення. Це не лише вибір майбутньої професії, а й проєкція подальшого життєвого шляху, стилю поведінки тощо. Професійне самовизначення учнівської молоді має відбуватися в комплексі набуття учнями життєвих компетенцій, тобто, замислюючись на своїм професійним майбутнім, учні також певним чином моделюють власну життєдіяльність, обирають